

УДК 378.147.15

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Дрокіна А.С.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх учителів до використання засобів інформаційних технологій. На основі аналізу потенціалу і специфічних можливостей використання інформаційних технологій обґрунтовано доцільність їх упровадження в процесі особистісного та професійного становлення майбутніх учителів початкової школи, визначені педагогічні умови їхнього застосування, формуючи фахівця в системі інформатизації освіти.

Ключові слова: інформаційні технології, підготовка майбутніх учителів початкової школи, готовність використовувати засоби ІКТ, інформатизація освіти.

**ПОДГОТОВКА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ
К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ СРЕДСТВ ИНФОРМАЦИОННЫХ
ТЕХНОЛОГИЙ**

Дрокина А.С.

Статья посвящена проблеме подготовки будущих учителей к использованию средств информационных технологий. На основе анализа потенциала и специфических возможностей использования информационных технологий обоснована целесообразность их внедрения в процессе личностного и профессионального становления будущих учителей начальной школы, определены педагогические условия их применения, формируя профессионального специалиста в системе информатизации образования.

Ключевые слова: информационные технологии, подготовка будущих учителей начальной школы, готовность использовать средства ИКТ, информатизация образования.

FUTURE ELEMENTARY SCHOOL TEACHER PREPARATION TO USE INFORMATION TECHNOLOGY

Drokina A.S.

The article is devoted to the future teachers training in using information technology. The analysis of the potential opportunities and specific use of information technology expediency of implementation in the personal and professional development of primary school teachers, by teaching the conditions of their use, creating a professional and competent specialist in the system of education informatization.

Keywords: information technology, future primary school teacher training, willingness to use ICT tools, information education.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Триває реформування освіти галузі освіти України, спрямоване на оновлення її змісту, удосконалення технології навчання і виховання. Без підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня неможливо реалізувати кардинальні перетворення в галузі. Для успішної роботи державі потрібні висококваліфіковані фахівці, що відповідають вимогам сучасності. Актуальність проблеми модернізації педагогічної освіти зумовлена суперечністю між потребою в педагогах нової формації і відсутністю чіткої стратегії модернізації галузі, спрямованої на їх підготовку.

Мета проведеного дослідження полягає в аналізі процесу підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання засобів інформаційних технологій, визначенні педагогічних умов їх ефективного впровадження.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення зазначеної проблеми та на які опирається автор. Проблеми розвитку та застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті розглядалися на рівні Інституту ЮНЕСКО з інформаційних тех-

нологій в освіті і знайшли своє відображення у доповіді голови Комісії ЮНЕСКО з питань освіти Жака Делора. Ці ідеї пронизують усі документи Болонського процесу з питань розвитку вищої освіти у європейському освітньому просторі. Питання підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в сучасному інформаційному суспільстві та застосування ІКТ у навчально-виховному процесі початкової школи в Україні досліджували науковці М. Жалдак, М. Левшин, О. Савченко, загальні методологічні підходи до інформатизації системи освіти розглядали В. Лапінський, В. Мадзігон, Ф. Ривкінд, О. Шиман та інші.

Аналіз праць вищезазначених педагогів-дослідників засвідчив, що переважна кількість учителів початкової школи не готова використовувати ІКТ у своїй професійній діяльності. Частіше проведення уроків з комп'ютерною підтримкою в початковій школі подекуди здійснюється вчителями інформатики старших класів, що не дозволяє повною мірою враховувати специфіку навчання молодших школярів. Таким чином, соціальна потреба в учителях початкових класів, які на достатньому рівні вміють використовувати комп'ютерні засоби та інформаційні технології у своїй професійній діяльності, зокрема готувати й проводити уроки з комп'ютерною підтримкою, нині задовольняється явно недостатньою мірою.

В. Шакотько так характеризує інформаційні технології навчання: «Інформаційні технології навчання – це сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, опрацювання, передачі, подання інформації за допомогою комп'ютерів та комп'ютерних комунікацій» [5]. «Впровадження інформаційних технологій у навчальний процес створює передумови для серйозного реформування як мети, завдань і змісту, так і технічного обладнання навчання, що розкривається у конструктивному збагаченні системи дидактичних прийомів, засобів навчання, – і на цій основі формуванні нетрадиційних педагогічних підходів», – справедливо зазначає О. Суховірський [1].

Виклад основного матеріалу дослідження. Ураховуючи думки вище зазначених дослідників, використання інформаційних технологій у підготовці до професійної педагогічної діяльності ми розуміємо як комплексний підхід до визначення, створення та застосування про-

цесу навчання, що передбачає функціонування індивідуальних, інструментальних, методологічних засобів, спрямованих на вмотивоване, діяльнісне оволодіння знаннями, вміннями та навичками оптимального використання інформаційних технологій у професійній діяльності. Це комплекс взаємопов'язаних складових, які забезпечують безперервний цілеспрямований і послідовний вплив на майбутніх спеціалістів з метою формування в них особистісних та фахових якостей, які дають змогу ефективно та креативно використовувати інформаційні технології на посаді вчителя початкової школи.

Завдання викладача вищої школи полягає у тому, щоб надати рекомендації і продемонструвати можливості використання інформаційних технологій, а завдання майбутнього вчителя початкової школи – усвідомити важливість набутих знань і вмінь та вдало використовувати їх у подальшій професійній діяльності.

Погоджуємось із думкою ученого О. Суховірського в тому, що організацію професійної діяльності вчителя початкової школи з використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) розкривається двома аспектами. Перший пов'язаний із організацією професійної діяльності вчителя на етапах підготовки та проведення уроків з використанням засобів ІКТ; другий – з організацією позаурочної професійної діяльності вчителя з використанням засобів ІКТ (створення дидактичних матеріалів для учнів, методичних та організаційних матеріалів для вчителя) [1].

Одним із етапів у навчанні майбутніх учителів початкової школи застосовувати комп'ютерні засоби в навчанні дітей молодшого шкільного віку є характеристика та аналіз альтернативних програм навчання і відповідної програмно-методичної підтримки. Викладачам педагогічних ВНЗ слід звертати увагу студентів, майбутніх учителів початкової школи, на те, що в педагогічній практиці, як правило, кожному з них треба адаптувати до умов конкретного програмно-технічного забезпечення, урахувавши програму навчання молодших школярів та рівень їхнього розвитку. Тобто ми орієнтуємо студентів на системний аналіз курсу навчання, а це означає, що вони повинні чітко бачити місце та роль конкретного уроку в загальній структурі навчання. Тільки так можна правильно організувати його закріплення та повторення.

Згідно з принципом системного аналізу змісту й методологічної бази курсу інформатики, не можна не звернути увагу студентів на його багатогранність. Формування в них бачення триєдиної мети курсу – навчання, виховання та розвитку дітей – дуже важливий етап підготовки до практичної діяльності. Під навчанням ми маємо на увазі насамперед пропедевтику основних понять інформатики (інформація, алгоритм тощо...) і формування навичок керування програмою, так і те, що на кожному уроці діти одержують (закріплюють, повторюють) знання з інших предметних областей (навички лічби, складу числа, граматичний розбір слів тощо).

Необхідно переконати студентів, що з перших уроків важливо прагнути сформувати адекватне ставлення учнів до комп'ютера – він може робити тільки те, що попередньо запланувала людина.

Після аналізу змісту навчання з використанням комп'ютера особлива увага надається розробці практичних занять. Уже на початковому етапі методичної підготовки важливо вести цілеспрямовану роботу з навчання студентів складати плани конспектів уроків. Доцільно використовувати відеозапис уроків як показових, так і з недоліками з подальшим їхнім аналізом: визначення структури уроку, змістового наповнення безкомп'ютерної частини і її відповідності програмному забезпеченню уроку; вибір організаційних форм і методів, способів контролю за якістю засвоєння матеріалу; емоційне забарвлення уроку, активність учнів тощо. Як показує досвід, така організація навчання працює «на випередження», оскільки найчастіше виникають питання, які ще не висвітлювалися в лекційному курсі, наприклад, контроль знань, облік індивідуальних особливостей дитини в організації самостійної діяльності з комп'ютером, дидактичні принципи в комп'ютерному навчанні, способи підтримки мотивації навчання тощо.

Викладачі та методисти мають повсякчас нагадувати студентам і те, що невід'ємною умовою використання комп'ютерної техніки в початковій школі є підвищена увага до санітарно-гігієнічних вимог щодо збереження психічного і фізичного здоров'я молодших школярів.

Проведений аналіз теоретичних джерел педагогів-дослідників (П. Горностая, М. Дьяченко, Л. Кандибовича, Л. Кондрашової, В. Сластьоніна, О. Суховірського О. Щербакова та ін.) дає змогу ствер-

джувати, що впровадження засобів інформаційних технологій учителем початкової школи буде ефективним за умов готовності самого вчителя. Готовність майбутнього вчителя початкової школи до використання засобів ІКТ у майбутній професійній діяльності – це цілісна якість особистості, що характеризується єдністю знань, умінь, навичок і здібностей до творчого використання засобів ІКТ у майбутній фаховій діяльності. Вона знаходить відображення в інтелектуальній, мотиваційній та предметно-практичній сферах діяльності особистості. О. Суховірський розглядає готовність майбутніх учителів початкової школи до використання засобів ІКТ у професійній діяльності як сукупність таких взаємопов'язаних критеріїв: мотиваційного, операційного, емоційно-вольового, оцінювально-рефлексивного. На підставі перерахованих критеріїв виділимо три **рівні готовності** вмінь використовувати засоби інформаційних технологій у професійній діяльності:

- до *високого рівня* готовності відносимо студентів, для яких властиві цілеспрямованість, глибоке усвідомлення необхідності здобуття педагогічної освіти, прагнення до пошукової, творчої діяльності для вдосконалення своїх знань і професійної майстерності. Такі студенти виявляють позитивно-активне ставлення до оволодіння методикою впровадження ІТ у навчально-виховний процес;

- *достатній рівень* готовності майбутнього вчителя до впровадження засобів ІТ характеризується наявністю позитивних мотивів навчання та праці. Такі студенти сумлінно виконують завдання викладачів в аудиторній і позааудиторній роботі, але при цьому не виявляють активності, творчості. Вони чітко виділяють види діяльності, що здаються їм більш цікавими та важливими. Якщо студенти відчують невпевненість у своїх знаннях та уміннях, то не виявляють готовності щодо подолання цих труднощів;

- *низький рівень* готовності характеризується незначною кількістю позитивних мотивів і низьким рівнем ціннісного ставлення до професійно-педагогічної діяльності із застосуванням ІТ. Пізнавальні інтереси здебільшого мають короткочасний і ситуативний характер. Студенти, що належать до цього рівня, пасивні, у них немає бажання оволодівати своєю професією в цілому і опанувати новітніми мето-

диками, тобто вони віддають перевагу налагодженим десятиліттями видам діяльності.

Проте дослідники-педагоги розглядають такі недоліки та проблеми вивчення ІКТ у вищій школі для майбутніх учителів:

1) недостатня кількість комп'ютерних технологій навчання; відсутність комп'ютера в домашньому користуванні студентів;

2) невміння викладача організувати заняття, урахуваючи різні рівні підготовки комп'ютерної грамотності студентів;

3) недостатність словесного контакту майбутніх учителів з викладачем інформатики;

4) недостатня мотивація необхідності впровадження засобів інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності.

Для попередження появи перерахованих недоліків, які можуть виникнути, педагоги-дослідники визначають педагогічні **умови** ефективного **впровадження інформаційних технологій** у навчально-виховний процес:

- діагностика, урахування структури та розвитку професійно-творчих потреб, пізнавальних мотивів, науково-педагогічного інтересу;

- створення емоційно сприятливої атмосфери процесу навчання, ситуації успіху в навчанні;

- організація спілкування зі студентами на основі співробітництва, принципах індивідуально-гуманного підходу;

- використання цікавих форм подання матеріалу, включення ігрових блоків, різних стимулів навчання;

- організація та активізація роботи з пошуку, вивчення та застосування досвіду використання ІТ, спрямованого на задоволення інтересів потреб майбутніх учителів;

- створення можливостей для розвитку ініціативи, поглиблення та розширення знань з предмета дослідження, самоосвіта.

Таким чином, інформаційні технології не тільки не перешкоджають педагогічному спілкуванню вчителя початкової школи, а й відкриють для нього великі можливості; важливо тільки їх бачити і правильно використовувати. Все це реалізується при правильному технічному, про-

грамному і методичному забезпеченні заняття, а сам майбутній учитель повинен вільно володіти загальними навичками роботи з ІТ.

Аналіз проведеної роботи засвідчив, що на факультеті початкової освіти здійснюється висока якісна підготовка майбутніх учителів 1–4 класів, під час пробних уроків та переддипломної практики досвідчені викладачі та методисти максимально залучають студентів до впровадження ІКТ у навчально-виховний процес початкової школи. Майбутні вчителі переконуються, що комп'ютер дає вчителю нові можливості, дозволяючи разом з учнем отримувати задоволення від захоплюючого процесу пізнання, не тільки силою уяви розсовуючи стіни шкільного кабінету, але й за допомогою новітніх технологій дозволяє зануритися в яскравий барвистий світ. Такі заняття викликають у дітей емоційний підйом, тому майбутні фахівці все частіше впроваджують ІКТ у процес навчання та виховання. Студенти переконуються, що використання засобів інформаційних технологій допомагає їм краще оцінити здібності і знання дитини, зрозуміти її, спонукає шукати нові, нетрадиційні форми і методи навчання, стимулює професійний ріст і подальше освоєння комп'ютера.

Слід зазначити, що в академії велику увагу надають дисциплінам саме для вивчення теоретичних та практичних основ використання інформаційних технологій. Так, навчальними планами передбачається оволодіння студентами протягом п'яти років навчання знань, умінь і навичок із таких дисциплін, як: «Інформатика: теоретичні основи і практикум», «Нові інформаційні технології», «Основи операційних систем», «Прикладне програмне забезпечення», «Нові інформаційні технології», «Інноваційні підходи до вивчення галузі «Технології», «Методика використання ІКТ у початковій школі», «Комп'ютерні мережі і телекомунікації».

У ході вивчення цих дисциплін майбутні вчителі опановують низку комп'ютерних програм, зокрема: навчально-інформувальні (електронні енциклопедії та підручники); контролюючі та тестові програми (Hot Potatoes, «Тест-В»); тестові та графічні редактори; програми; навчально-ігрові програми: «Сходинки до інформатики», «Комп'ютерна азбука», «Скарбниця знань» та інші. Таким чином, завдання викладача вищої школи показати – можливості найбільш ефективних програм та навчити студентів активно використовувати їх у своїй по-

дальшій професійній діяльності. Студенти мають можливість брати участь в освітніх проєктах із упровадженням різноманітних інформаційних технологій та семінарах різного рівня, зокрема телекомунікаційних, та є учасниками міських, усеукраїнських, міжнародних наукових конференцій. Наприклад, студенти, які брали участь в програмі «Intel® Навчання для майбутнього», отримують сертифікати.

Висновок. Отже, результати проведеного дослідження проблеми використання сучасних інформаційних технологій має бути спрямованим не лише на розв'язання навчальних завдань (формування фахових знань, умінь та навичок), але й на розвиток особистості майбутнього педагога, його ціннісних орієнтацій, світоглядних настанов, розвиток інтересів тощо. Впровадження інформаційних технологій у навчально-виховний процес учителем початкової школи слід вважати продуктивним, оскільки вони сприяють розробці нових якісно вдосконалених програм, методів, форм навчання, дозволяють суттєво покращити якість знань молодших школярів та підвищити їх рівень пізнавальної активності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В.Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.
2. Гершунский В.С. Компьютеризация в сфере образования : проблемы и перспективы / В.С. Гершунский. – М. : Педагогика, 1987. – 264 с.
3. Крюкова О.П. О разработке модели педагога новой формации, владеющего новыми информационными технологиями / О.П. Крюкова, И.Н. Розина // Педагогическая информатика, 2002. – № 1.
4. Суховірський О.В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Інститут педагогіки АПН України / О.В. Суховірський. – К., 2005.
5. Шакотько В.В. Методика використання ІКТ у початковій школі : навч.-метод. посібник / В.В. Шакотько. – К. : ТОВ Редакція «Комп'ютер», 2008. – 128 с.